

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לט עמוד ב

רבי יעקב היא, דאמר: שכר מצוה בהאי עלמא ליכא; דתניא, רבי יעקב אומר: אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה, שאין תחיית המתים תלויה בה; בכיבוד אב ואם כתיב: +דברים ה+ למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך, בשילוח הקן כתיב: +דברים כב+ למען ייטב לך והארכת ימים, הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה ושלה את האם ונטל את הבנים, ובחזירתו נפל ומת, היכן טובת ימיו של זה? והיכן אריכות ימיו של זה? אלא, למען ייטב לך - לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימיך - לעולם שכולו ארוך.

דברים פרק ה פסוק טו

בבד את אביך ואת אמך כאשר צונו יקח אלהים למען יאריכו ימיו ולמען ייטב לך על האדמה אשר יקח אלהים נתן לך: ס

דברים פרק כב פסוק ז

שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים: ס

במדבר רבה (וילנא) פרשה יג

יש שבעים פנים בתורה

ירמיהו פרק כג פסוק כט

הוא כה דברי פאש נאם יקח וכפטיש יפצץ סלע: - מה פטיש זה מתחלק (הסלע) לכמה ניצוצות אף מקרא אחד יוצא לכמה טעמים.

רש"י שיר השירים פרק א פסוק א

"אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי" (תהילים סב: יב), מקרא אחד יוצא לכמה טעמים וסוף דבר "אין לך מקרא יוצא מידי פשוטו [ומשמעו]" (שבת סג.).

רשב"ם בראשית פרק לז פסוק ב

(ב) אלה תולדות יעקב - ישכילו ויבינו אוהבי שכל מה שלימדונו רבותינו כי אין מקרא יוצא מידי פשוטו, אף כי עיקרה של תורה באת ללמדנו ולהודיענו ברמיזה הפשט [את] ההגדות וההלכות והדינים על ידי אריכות הלשון ועל ידי שלשים ושתיים מידות של ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי ועל ידי שלש עשרה מידות של ר' ישמעאל. והראשונים מתוך חסידותם נתעסקו לנטות אחרי הדרשות שהן עיקר, ומתוך כך לא הורגלו בעומק פשוטו של מקרא, ולפי שאמרו חכמים אל תרבו בניכם בהגיון, וגם אמרו העוסק במקרא מדה ואינה מדה העוסק בתלמוד אין לך מדה גדולה מזו, ומתוך כך לא הורגלו כל כך בפשוטן של מקראות, וכדאמי' במסכת שבת הוינא בר תמני סרי שנין וגרסינ' כולה תלמודא ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו. וגם רבנו שלמה אבי אמי מאיר עיני גולה שפירש תורה נביאים וכתובים נתן לב לפרש פשוטו של מקרא, ואף אני שמואל ב"ר מאיר חתנו זצ"ל נתווכחתי עמו ולפניו והודה לי שאילו היה לו פנאי היה צריך לעשות פרושים אחרים לפי הפשטות המתחדשים בכל יום. ועתה יראו המשכילים מה שפירשו הראשונים:

תורה תמימה הערות דברים פרק ה הערה ח

(ח) בכלל קשה הדבר לדעתי לומר דבהאי עלמא ליכא כלל מתן שכר, דזה סותר לכמה פרשיות וענינים שבתורה, כנודע, וכפשטות הכתוב כאן ובפרשת ק"ש וכהנה רבו מספר, אלא צ"ל דהטובה שבעוה"ז היא רק לתכלית שיוכלו לישב במנוחה לקנות שלמות לעוה"ב, אבל לא מעיקר השכר הגנוז לעוה"ב, וכדמפרש. והרמב"ם פ"ט ה"א מתשובה האריך הרבה בזה, יעו"ש. - ואמנם לא יפלא איך יתפרש הלשון על האדמה אשר ה' נתן לך - לעוה"ב, דכהאי גונא מצינו באור לשון כזה בתלמוד בכ"מ, כמו בסנהדרין צ' א' כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב שנאמר ועמד כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ, וכן שם ק"ח א' דור המבול אין לו חלק לעוה"ב שנאמר וימחו מן הארץ, וכן משמעות הפסוק בישעיה ל"ח לא אראה וגו' בארץ החיים תרגם יונתן בארעא בית שכינתיה די בה אריכות חיא, ובתהלים כ"ז לראות בארץ חיים תרגמו בארעא דחיי עלמא, וכ"כ כונת הלשון שאמר דוד אתהלך לפני ה' בארצות החיים, וגם הכא הפי' על האדמה וגו' - על אדמת החיים הנצחיים. ויש סמך לפרש כן, משום דלפשוטו קשה האם מצות כבוד אב היא מצוה התלויה בארץ והלא היא מצוה שבגוף שנוהגת גם בחו"ל, וא"כ לא הול"ל על האדמה אשר ה' נתן לך, אלא בסתמא למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך, דהיה במשמע בין בארץ בין בחו"ל. - ומה שציייר

הענין בקיום שתי מצות כאחת ולא באחת, י"ל משום דבמצוה אחת י"ל דלכן קרה לו הסיבה מפני שעשאה שלא לשמה, כלומר לא למלאות מצות ה' אלא רק בשביל תשלוש שכן, משא"כ בשתי מצות בודאי עשה האחת לשמה, יען כי לתשלוש השכר כבר בטוח הוא ע"פ המצוה הקודמת, ודו"ק:

רמב"ם הלכות תשובה פרק ט הלכה א

מאחר שנודע שמתן שכרן של מצות והטובה שזוכה לה אם שמרנו דרך ה' הכתוב בתורה היא חיי העולם הבא שנאמר למען ייטב לך והארכת ימים, והנקמה שנוקמים מן הרשעים שעזבו ארחות הצדק הכתובות בתורה היא הכרת שנאמר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה, מהו זה שכתוב בכל התורה כולה אם תשמעו יגיע לכם כד ואם לא תשמעו יקרה אתכם כד וכל אותן הדברים בעולם הזה, כגון שובע ורעב ומלחמה ושלוש ומלכות ושפלות ושיבת הארץ וגלות והצלחת מעשה והפסדו ושאר כל דברי הברית, כל אותן הדברים אמת היו ויהיו ובזמן שאנו עושים כל מצות התורה יגיעו אלינו טובות העולם הזה כולן, ובזמן שאנו עוברין עליהן תקראנה אותנו הרעות הכתובות, ואף על פי כן אין אותן הטובות הם סוף מתן שכרן של מצות ולא אותן הרעות הם סוף הנקמה שנוקמין מעובר על כל המצות, אלא כך הוא הכרע כל הדברים, הקב"ה נתן לנו תורה זו עץ חיים היא וכל העושה כל הכתוב בה ויודעו דעה גמורה נכונה זוכה בה לחיי העולם הבא, ולפי גודל מעשיו ורוב חכמתו הוא זוכה, והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמתה תמיד שייסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן, וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כגון שובע ושלוש ורובי כסף וזהב, כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא, וכן הוא אומר בתורה אחר שהבטיח בטובות העולם הזה וצדקה תהיה לנו וגו'. וכן הודיענו בתורה שאם נעזוב התורה מרע ונעסוק בהבלי הזמן כענין שנאמר וישמן ישורון ויבעט, שדיין האמת יסיר מן העוזבים כל טובות העולם הזה שהן חזקו ידיהם לבעוט ומביא עליהם כל הרעות המונעים אותן מלקנות העולם הבא כדי שיאבדו ברשעים, הוא שכתוב בתורה תחת אשר לא עבדת את ה' וגו', ועבדת את אויביך אשר ישלחנו ה' בך, נמצא פירוש כל אותן הברכות והקללות על דרך זו, כלומר אם עבדתם את ה' בשמחה ושמרתם דרכו משפיע לכם הברכות האלו ומרחיק הקללות מכס עד שתהיו פנויים להתחכם בתורה ולעסוק בה כדי שתזכו לחיי העולם הבא וייטב לך לעולם שכולו טוב ותאריך ימים לעולם שכולו ארוך ונמצאתם זוכין לשני העולמות, לחיים טובים בעולם הזה המביאים לחיי העולם הבא, שאם לא יקנה פה חכמה ומעשים טובים אין לו במה יזכה שנאמר כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול, ואם עזבתם את ה' ושגיתם במאכל ובמשתה וזנות ודומה להם מביא עליכם כל הקללות האלו ומסיר כל הברכות עד שיכלו ימיכם בבהלה ופחד ולא יהיה לכם לב פנוי ולא גוף שלם לעשות המצות כדי שתאבדו מחיי העולם הבא ונמצא שאבדתם שני עולמות, שבזמן שאדם טרוד בעולם הזה בחולי ובמלחמה ורעבון אינו מתעסק לא בחכמה ולא במצות שבהן זוכין לחיי העולם הבא.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת קידושין דף לט עמוד ב

שכר מצוה בהאי עלמא ליכא כו' הרי שא"ל אביו עלה לבירה כו' ולא תקשי לך מכל היעודים שבתורה דא"א לפרש רק בעוה"ז שאם תשמעו יבואו עליכם כל הברכות והטובות וישבו על אדמתם ובהיפך אם לא תשמעו יבואו כל הקללות ואבדתם מן הארץ די"ל לרבי יעקב דמודה דזכות הרבים ומעשיהם הטובים מביאים להם כל הברכות והטובות שנזכרו בתורה גם בעוה"ז וכן בהיפך בחטא הרבים אבל ר"י לא אמר כן אלא ביחיד שמרובה בזכיות אין שכרן רק לעוה"ב דבעוה"ז מריעין לו כדי לזכותו בעוה"ב וכן בהיפך במרובה עונות מטיבין לו בעוה"ז כדי לטורדו בעוה"ב וכענין זה אמרו אין בידינו לא מיסורי צדיקים ולא משלות רשעים ומה שיש לדקדק עוד בדברי ר' יעקב עיין בחידושינו סוף מסי' חולין:

בראשית פרק כא פסוק ט

וַתֵּרָא שָׂרָה אֵת בֶּן הַגֵּר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצַּחֵק :

רש"י בראשית פרק כא פסוק ט

לשון עבודה זרה, כמו שנאמר (שמות לב ו) ויקומו לצחק. דבר אחר לשון גילוי עריות, כמה דתימא (להלן לט יז) לצחק בי. דבר אחר לשון רציחה כמו (ש"ב ב יד) יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו וגו' :

רמב"ן בראשית פרק כא פסוק ט

והנכון בעיני שהיה זה ביום הגמל את יצחק וראתה אותו מלעיג על יצחק או על המשתה הגדול, ולכך אמר הכתוב "את בן הגר המצרית" ולא אמר "את ישמעאל" מצחק, וכן אמרה גרש את האמה הזאת ואת בנה, כי אמרה העבד המלעיג על אדוניו חייב הוא למות או להלקותו, ואיני רוצה רק שתגרש אותו מאתי ולא יירש בנכסיד כלל עם בני שהוא בן גבירה.

בראשית פרק לז פסוק יד

וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ נָא רָאָה אֵת שְׁלוֹם אָחִיךָ וְאֵת שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהִשְׁבֵּנִי דָבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֵרוֹן וַיָּבֵא שְׂכֵמָה :

רש"י בראשית פרק לז פסוק יד

והלא חברון בהר, שנאמר (במדבר יג כב) ויעלו בנגב ויבא עד חברון, אלא מעצה עמוקה של [אותו] צדיק הקבור בחברון, לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים (לעיל טו יג) כי גר יהיה זרעך :

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קיא עמוד ב

כי אתא רב דימי אמר, מאי דכתיב: +בראשית מ"ט+ אוסרי לגפן עירה? אין לך כל גפן וגפן שבא"י שאין צריך עיר אחת לבצור, +בראשית מ"ט+ ולשורקה בני אתונו - אין לך כל אילן סרק שבא"י שאינו מוציא משוי שתי אתונות; ושמא תאמר, אין בו יין? ת"ל: +בראשית מ"ט+ כבס בין לבושו; ושמא תאמר, אינו אדום? ת"ל: ודם ענב תשתה חמר; ושמא תאמר, אינו מרוה? ת"ל: סותה; ושמא תאמר, אין בו טעם? ת"ל: חכלילי עינים מיין, כל חיד שטועמו אומר לי, לי; ושמא תאמר, לנערים יפה ולזקנים אינו יפה? ת"ל: ולבן שנים מחלב, אל תיקרי לבן שינים אלא לבן שנים. פשטיה דקרא במאי כתיב? כי אתא רב דימי אמר, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: רבונו של עולם, רמוזו בעיניך דבסיס מחמרא, ואחוי לי שיניך דבסיס מחלבא.